

УДК 332.143

Купира М.І., аспірант

Луцький національний технічний університет

ОЦІНКА РІВНЯ ЕКОНОМІЧНОЇ БЕЗПЕКИ ДЕПРЕСИВНИХ РЕГІОНІВ УКРАЇНИ

У статті проведено оцінку рівня економічної безпеки депресивного регіону. Проаналізовано показники соціально-економічного розвитку регіонів України. Проведений аналіз показав комплекс економічних прогалин в регіонах та надав можливість виокремити найбільш загрозливі регіональні проблеми, що перешкоджають подальшим конкурентоспроможним крокам країни у світові економічні перспективи

Ключові слова: економічна безпека, депресивний регіон, оцінка рівня безпеки, асиметрії, соціально-економічний розвиток, поріг безпеки

Купира М.І.

EVALUATION LEVEL OF ECONOMIC SECURITY DEPRESSED REGIONS OF UKRAINE

In the article the evaluation of economic safety of depressive region. Analyzed the socio-economic development of regions of Ukraine. The conducted analysis showed a complex economic gaps in the regions and provided an opportunity to single out the most threatening regional problems that impede followed steps competitive country in the world economic prospects

Key words: economic security, a depressed region, evaluation of security asymmetry, socio-economic development, the threshold of security.

Купира М.І.

ОЦЕНКА УРОВНЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ ДЕПРЕССИВНЫХ РЕГИОНОВ УКРАИНЫ

В статье проведена оценка уровня экономической безопасности депрессивного региона. Проанализированы показатели социально-экономического развития регионов Украины. Проведенный анализ показал комплекс экономических пробелов в регионах и предоставил возможность выделить наиболее угрожающие региональные проблемы, препятствующие дальнейшей конкурентоспособным шагам страны в мировые экономические перспективы.

Ключевые слова: экономическая безопасность, депрессивный регион, оценка уровня безопасности, асимметрии, социально-экономическое развитие, порог безопасности

Постановка проблеми у загальному вигляді і її зв'язок з важливими науковими та практичними завданнями. Оцінка рівня економічної безпеки як складової системи національної безпеки стає важливою в умовах посилення відмінностей у рівнях забезпечення соціально-економічного розвитку регіонів що призводить до поглиблення рівня депресії та посилення стану небезпеки. Оскільки, негативні економічні, соціально-політичні явища дестабілізують та унеможливають ефективність проведення бюджетної політики як дієвого чинника впливу на економічну безпеку та розробку регіональної стратегії розвитку, заснованої на дієвих фінансово-економічних інструментах в умовах небезпеки. Тому, доцільно провести оцінку рівня економічної безпеки з подальшою розробкою програм збалансування інтересів в системі держава-регіон та методів впливу на соціально-економічний розвиток регіону, зменшення соціально-економічної диференціації, створення сприятливого інвестиційного клімату, зміцнення конкурентних позицій регіону, ефективний розподіл та використання бюджетних коштів, формування власної дохідної бази на місцях, міжнародна інтеграція та співробітництво.

Аналіз останніх досліджень, у яких започатковано вирішення проблеми.

Дослідженнями проблем визначення та забезпечення економічної безпеки регіону та розробкою напрямів державного регулювання стану незадовільного розвитку активно вивчаються вітчизняними науковцями: А. Бесчастний, І. Вахович, З. Герасимчук, З. Варналій, Т. Гордієнко, Я. Жаліло, А. Магальяс, Г. Пастернак-Таранущенко, В. Похилюк, Л. Пуш, Т. Сач, А. Сухорукова, Л. Шевченко. Однак, незважаючи на достатньо глибокі наукові здобутки з зазначених питань, практичний аспект економічної безпеки з позиції визначення депресивних регіонів потребує подальших досліджень.

Мета статті полягає в оцінці рівня економічної безпеки депресивних регіонів України

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Проводимо оцінку рівня економічної безпеки регіонів, відповідно до поданих вихідних даних у табл. 1. Результати засвідчують, за економічними параметрами регіональні асиметрії є більш значимими, ніж за відносно однорідною сукупністю соціальних параметрів. Найсуттєвіші відмінності спостерігаються щодо відношення обсягу трансфертів із державного бюджету у доходах бюджету до ВРП, рівнем зносу основних засобів, рівнем покриття експортом імпорту та часткою реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової. За показником зовнішньоекономічної діяльності регіонів, зокрема, коефіцієнтом покриття експортом імпорту, рівень безпеки за даними 2010-2015 років спостерігається в АР Крим, Вінницькій, Дніпропетровській, Донецькій, Житомирській, Запорізькій, Київській, Кіровоградській, Луганській, Миколаївській, Полтавській, Рівненській, Сумській, Херсонській, Хмельницькій, Черкаській, Чернівецькій областях та місті Севастополь. Тобто, у 18 регіонах із 27. При цьому у Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Львівській, Одеській, Тернопільській, Харківській, Чернігівській областях та місті Київ, спостерігається незадовільний рівень даного показника. При цьому Закарпатська, Івано-Франківська, Одеська, Тернопільська, Харківська та Чернігівська області знаходяться у зоні загроз, а Волинська, Львівська області і місто Київ у зоні депресії.

Тому регіональна політика у цих регіонах повинна бути спрямована на стимулювання експортноорієнтованих виробництв та послуг. Враховуючи прикордонне з ЄС та іншими країнами становище Волинської та Львівської областей, даний тип політики є визначальним при вирішенні економічних проблем регіонів та зменшення їх імпортозалежності. При цьому показник, що характеризує частку експорту у ВРП регіону, має безпечне значення лише у п'яти регіонах країни (Дніпропетровській, Донецькій, Закарпатській, Запорізькій та Миколаївській областях).

У сімнадцяти регіонів спостерігається депресивний стан за рівнем економічної безпеки, що свідчить про незадовільний стан експортної діяльності більшості регіонів. Відповідно, у п'яти регіонах спостерігається загрозовий стан експортної діяльності.

За рівнем імпортоорієнтованості економіки, чотири регіони країни знаходяться у зоні депресії (Волинська, Закарпатська, Київська області та місто Київ), два регіони (Львівська, Одеська області) – у зоні загроз та усі інші регіони (21 регіон) – у зоні безпеки.

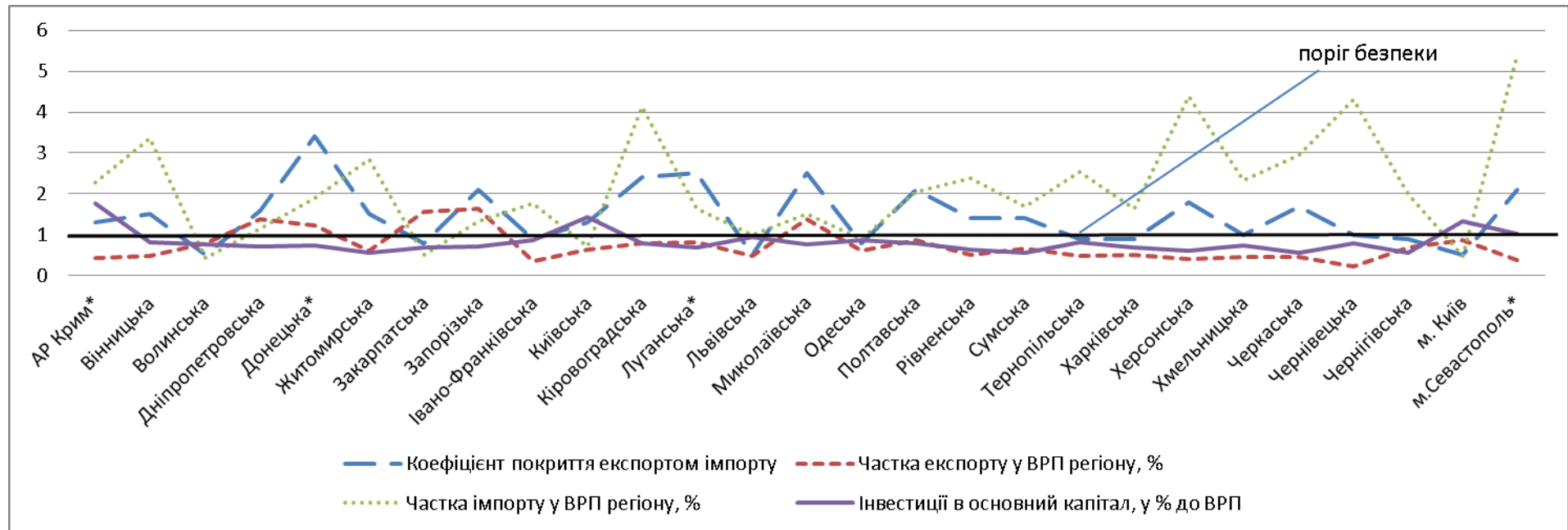
За рівнем інвестицій в основний капітал, одинадцять регіонів України знаходяться у зоні депресії, лише чотири регіони країни (Київська область, АР Крим, міста Київ та Севастополь) перетнули поріг безпеки за рівнем інвестицій в основний капітал. Відповідно, інші 12 регіонів країни за рівнем інвестування основного капіталу знаходяться у зоні загроз. Така ситуація свідчить про низьку капіталізацію регіонів та створює реальні перешкоди соціально-економічному розвитку.

Таблиця 1

Вихідні дані для оцінки рівня економічної безпеки у регіонах України (усереднені дані за 2010-2015 роки)

Регіони України	Коефіцієнт покриття експортом імпорту	Частка експорту у ВРП регіону, %	Частка імпорту у ВРП регіону, %	Інвестиції в основний капітал, у % до ВРП	Рівень зносу основних засобів, %	Частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової, %	Відношення обсягу трансфертів із державного бюджету у доходах до бюджету до ВРП, %
Позначення п-ка	Y_9/C	Y_{10}/C	Y_{11}/D	Y_{12}/C	Y_{13}/D	Y_{14}/C	Y_{15}/D
Поріг безпеки	$\geq 1,00$	$\geq 50,0$	$\leq 50,0$	$\geq 20,0$	$\leq 50,0$	$\geq 15,0$	$\leq 5,00$
Поріг загроз	$1,0 > Y_9 \geq 0,80$	$50,0 > Y_{10} \geq 40,0$	$50,0 < Y_{11} \leq 62,5$	$20 > Y_{12} \geq 16,0$	$50,0 < Y_{13} \leq 62,5$	$15 > Y_{14} \geq 12,0$	$5,00 < Y_{15} \leq 6,30$
Поріг депресії	$Y_9 < 0,80$	$Y_{10} < 40,0$	$Y_{11} > 62,5$	$Y_{12} < 16,0$	$Y_{13} > 62,5$	$Y_{14} < 12,0$	$Y_{15} > 6,30$
1. АР Крим*	1,3	22,2	21,8	35,2	69,4	2,7	10,3
2. Вінницька	1,5	24,6	14,9	16,4	97,1	2,3	14,0
3. Волинська	0,5	39,9	114,2	15,1	49,1	2,5	19,6
4. Дніпропетровська	1,6	68,8	43,9	14,3	78,7	0,7	4,0
5. Донецька*	3,4	61,1	26,3	14,5	64,5	1,7	5,1
6. Житомирська	1,5	31,0	17,6	11,3	57,4	1,4	16,3
7. Закарпатська	0,8	77,5	95,9	13,8	74,3	8,4	21,0
8. Запорізька	2,1	82,4	37,2	14,2	72,6	1,7	7,2
9. Івано-Франківська	0,9	17,6	28,1	17,6	47,6	3,8	15,3
10. Київська	1,3	32,2	70,5	28,6	38,7	2,2	6,3
11. Кіровоградська	2,4	38,9	12,1	15,7	96,7	2,9	12,8
12. Луганська*	2,5	41,4	30,4	13,9	55,9	0,2	8,1
13. Львівська	0,5	24,7	50,5	18,7	70,1	2,1	11,6
14. Миколаївська	2,5	68,8	32,8	15,3	74,3	1,5	10,1
15. Одеська	0,8	30,6	55,5	17,2	52,7	2,4	8,3
16. Полтавська	2,1	43,6	24,4	15,7	73,5	8,9	5,6
17. Рівненська	1,4	25,8	20,9	12,8	50,9	0,8	19,5
18. Сумська	1,4	33,1	29,5	11,3	63,8	10,4	11,7
19. Тернопільська	0,9	23,8	19,8	16,4	46,8	1,7	20,2
20. Харківська	0,9	25,6	30,6	13,5	88,7	3,8	6,4
21. Херсонська	1,8	20,8	11,4	11,9	67,3	5,4	15,7
22. Хмельницька	1,0	23,0	21,4	14,9	64,1	0,9	16,5
23. Черкаська	1,7	22,6	17,0	11,3	66,9	1,6	11,4
24. Чернівецька	1,0	11,3	11,6	15,5	37,7	2,0	22,5
25. Чернігівська	0,9	34,7	24,9	11,3	56,3	1,0	13,4
26. м. Київ	0,5	44,0	104,8	26,8	53,3	2,0	1,9
27. м. Севастополь*	2,1	19,1	9,3	20,5	48,4	0,2	6,8

* - без врахування даних 2014 та 2015 років на тимчасово окупованій території АР Крим, м. Севастополя та частини зони проведення антитерористичної операції

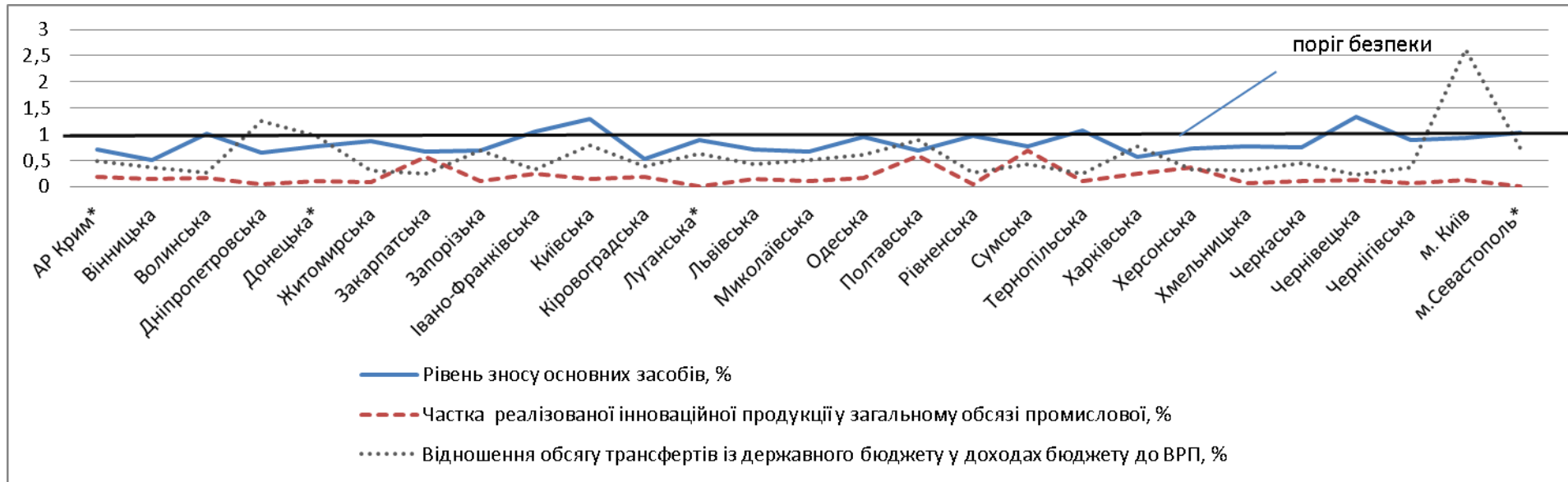

Рис. 1. Графічне зображення часткових індексів економічної безпеки у регіонах України (за даними 2010-2015 років)

За рівнем зносу основних засобів лише Волинська, Івано-Франківська, Київська, Тернопільська, Чернівецька області та місто Севастополь знаходяться у зоні безпеки. Тоді як десять регіонів країни знаходяться у зоні депресії, інші ж 11 регіонів – у зоні загроз. Така ситуація знову ж таки свідчить про низький рівень капіталізації економіки, що стає на перешкоді нарощенню виробничого потенціалу суб'єктів господарювання регіону.

Найбільш загрозливою є ситуація з інноваційною активністю підприємств регіонів, що відображається на частці реалізованої інноваційної продукції. За даним показником усі без виключення регіони України протягом 2010-2015 років знаходяться у депресивному стані, що свідчить про відсутність конкурентного потенціалу країни на міжнародних ринках. У трьох регіонах країни – Полтавській, Сумській та Закарпатській областях, частка реалізованої інноваційної продукції у загальному обсязі промислової перевищує значення в інших регіонах, однак цього рівня недостатньо, щоб потрапити у зону загроз, а з часом – і безпеки.

Нерівномірною за регіонами України є ситуація за таким параметром безпеки, як частка трансфертів у ВРП, рівень безпеки за яким спостерігається лише у двох регіонах – місті Київ та Дніпропетровській області. Тоді як у двадцяти регіонах рівень самофінансування регіонів значно нижчий порогу депресії. При цьому найнижчий рівень спостерігається у Чернівецькій, Тернопільській, Рівненській, Закарпатській та Волинській областях.

Розрахувавши інтегральний рівень економічної безпеки, слід вказати, що поріг безпеки за сукупністю вибраних параметрів перетнув лише один регіон, зокрема Полтавська область. Ще вісім регіонів (АР Крим, Донецька, Запорізька, Київська, Кіровоградська, Миколаївська, Сумська і Херсонська області) знаходяться у зоні загроз економічному розвитку (рис. 1). Відповідно, 18 регіонів знаходяться за вибраними параметрами економічної безпеки у стані депресії.

Така ситуація свідчить про незадовільну ситуацію в регіонах країни та створює загрози подальшої їх конкурентоспроможності.

Висновки. Таким чином, проведений аналіз свідчить про комплекс економічних прогалин регіонів країни, і дозволяє виокремити найбільш загрозливі регіональні проблеми, що перешкоджають подальшим конкурентоспроможним крокам країни у світові економічні перспективи. Такими економічними проблемами, в першу чергу є, незадовільний рівень інноваційної активності, низька експорто- та висока імпортоорієнтованість економіки, низька фінансова самодостатність регіонів, незважаючи на проголошений курс на децентралізацію. Найбільш болючими соціальними проблемами є демографічні та проблеми зубожіння населення. Соціальні та економічні проблеми пов'язані між собою, адже низька купівельна спроможність, породжена низьким рівнем економічного розвитку, стримує подальший розвиток ринків товарів і капіталу.

Список використаних джерел:

- 1.Вахович І.М. Фінансова політика сталого розвитку регіону: теоретико-методологічні та прикладні засади: Монографія. – Луцьк, ЛДТУ, 2007.
- 2.Вахович І.М. Фінансовий менеджмент бізнес-процесів. – Луцьк: СПД Галяк Жанна Володимирівна, друкарня «Волиньполіграф»тм, 2014. – 640 с.
- 3.Статистичний щорічник України за 2010 рік. Статистичний збірник. – Державна служба статистики України. – Київ: ТОВ «Август Трейд», 2011. – 560 с.
- 4.Статистичний щорічник України за 2014 рік. Статистичний збірник. – Державна служба статистики України. – Київ, 2015. – 585 с.
- 5.Бюджет України 2015. Статистичний збірник. – Відділ статистики державних фінансів Департаменту державного бюджету Міністерства фінансів. – Київ, 2016. – 291 с.
- 6.Шевченко Л.С., Гриценко О.А., Макуха С.М. Економічна безпека держави: сутність та напрями формування : монографія / за ред. д-ра екон. наук, проф. Л. С. Шевченко. — Х.: Право,2009. — 312 с.
- 7.Пастернак-Таранушенко Г. А. Економічна безпека держави. Методологія забезпечення: монографія / Г. А. Пастернак-Таранушенко – К. : Київський ек-ний інститут менеджменту, 2003. – 320 с.
- 8.Єрмошенко М.М. Фінансова безпека держави: національні інтереси, реальні загрози, стратегія забезпечення / М.М. Єрмошенко. – К. : КНТЕУ, 2001. – 309 с.
- 9.Бесчастний А.В. Економічна безпека національної економіки: теорія, механізми забезпечення та реалізація: иМонографія. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж», 2012. – 281 с.
10. Герасимчук З.В. Економічна безпека регіону: діагностика та механізм забезпечення / З.В.Герасимчук, Н.С.Вавдіук. – Луцьк: Надстир'я, 2006. – 244 с.